

„სიამაყე და მცდარი აზრის“ სტილის თავისუფლება

„მივიღე ლონდონიდან ჩემი ძვირფასი ჩვილი“ (my own darling child), - წერს ერთ წერილში ჯენ ოსტინი დას, კასანდრას, „სიამაყე და მცდარი აზრის“ შესახებ. რომანის პირველი ვერსია ჯენმა სრულიად ახალგაზრდამ გაასრულა, მაგრამ ხელნაწერი, სათაურით „პირველი შთაბეჭდილება“, გამომცემლებმა ისე დაიწუნეს, არც კი წაუკითხავთ. მოგვიანებით, 1811 წელს, ჯენი ისევ მიუბრუნდა კარგა ხნით მივიწყებულ ტექსტს და, ძირითადად, მოცულობითი და სტილური გადაამუშავების შემდეგ გამოაქვეყნა კიდევ 1813 წელს. გამომცემლებმა ავტორი ორიგინალურად წარუდგინეს ინგლისელ წიგნის მოყვარულთ - „გრძნობისა და გონიერების ავტორისაგან“, რაც ამ ახლადგამოქვეყნებული რომანის, საყოველთაო მოწონებაზე მიუთითებს. „ძვირფასმა ჩვილმა“ კი ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა, რის დასტურადაც საკმარისია ჯენის თანამედროვე ცნობილი დრამატურგის, შერიდანის, სიტყვები გავიხსენოთ: „არაფერი წამიკითხავს ამ წიგნზე ბრძნული და მახვილგონივრული“ (ანთოლოგია, 2003: 56). სწორად აღწევს ჯენ ოსტინი აზრისა და ოსტატობის განსაკუთრებულ სიმწიფეს, გამოხატვის უშუალოებას, ხალას იუმორს და, თუ შეიძლება ასე ვთქვათ, წერის ეპიგრამულ სტილს.

რომანის სტრუქტურა ზუსტი, ჰარმონიული და დასრულებულია. მოქმედება დაფუძნებულია უმთავრესი კომპოზიციური ხაზის სიმეტრიულ გამეორებაზე, ასე, რომ სათაურის სიტყვები - „სიამაყე“, „მცდარი აზრი“ ახასიათებს ორივე მთავარ გმირს - ელიზაბეტი და დარსი თითქმის ერთნაირად ამაყები, მცდარ აზრთა ტყვეობაში მყოფნი, ერთნაირად და ერთდროულად განიცდიან, თუ შეიძლება ითქვას, კათარზისს, შეიცნობენ საკუთარ შეცდომებს, მაღლდებიან მახინჯ და ყალბ პრინციპებსა და გრძნობებზე, ამიტომაც, საბოლოოდ, სიყვარულის მძლე ძალას ემორჩილებიან ერთნაირად, როგორც იტყვიან ასეთ შემთხვევებში, მთელი არსებით.

რომანში ჩანს ოსტინი, ბრწყინვალე ფსიქოლოგი, ცხოვრების ღრმად განმცდელი, დიდებული, ფხიზელი და რეალისტი მხატვარი კაცთა ყოფისა და ადამიანური განცდებისა. მისი აზრები აღწევს ადამიანის ქცევის ფარულ მოტივებსა და

მიზეზებში, რომლებსაც აღწერს ყოველგვარი ბუნდოვანი დაწვრილმანების გარეშე, დამაჯერებლად, ღრმა წვდომით. ამავე დროს, შეუბრალებელი, მაგრამ თანაღმობით სავსე იუმორით აღწერს თავის საზოგადოებას, მის ყოველდღიურობას, „მარადიულ“ ზრახვებსა და ღირებულებებს, რომელიც მთლიანად მერკანტილურზე, პრაგმატულზე არის ორიენტირებული; - გავისხენოთ საყოველთაო აღფრთოვანება დარსის მიმართ წვეულებაზე. გამოწვეული არა იმდენად მისი პიროვნული ხიბლით, წესიერად არც კი იცნობდნენ, რამდენადაც დარსის წლიური შემოსავლის შეტყობით. მოკლედ რომ ვთქვათ, ინგლისურ ლიტერატურაში პირველად ჩვენმა მწერალმა ქალმა მაღალოსტატურად დაასურათა ისინი, ვისაც მოგვიანებით თეკერემ სნობები უწოდა; ამ შემთხვევაშიც ჯენ ოსტინი უსწორდება და გარკვეული აზრით, შეგვიძლია ვთქვათ, უსწრებს კიდევ XVIII საუკუნის თანამემამულე რომანისტებს.

ჯენის თანამედროვენი მკვეთრად რეაგირებდნენ მწერლის შექმნილ ხასიათებზე. ოსტინი არაერთხელ გაუკიცხავთ, მაგალითად, სასულიერო პირების პატივმოყვარე სნობებად გამოსახვის გამო. მამისა და ძმის მეგობრები გადაწყვეტით არ ეთანხმებოდნენ მწერლის მძაფრ სატირას, ხოლო ერთმა დაახლოებულმა ქალბატონმა, როგორც ოსტინის ბიოგრაფები გადმოგვცემენ, შენიშნა: „არ ღირს ასეთ დროში შექმნა მისტერ კოლინზისა და მისტერ ელტონის მსგავსი მღვდლის სახე“. ეს შენიშვნა ღირსსახსოვარი აღმოჩნდა დროის კონტექსტის გათვალისწინებით - ეს იყო საუკუნის დასაწყისი, რევოლუციური აღტკინებისა და ცვლილებების ხანა მთელს ევროპაში. ოსტინის სატირა ასეთ ფონზე განსაკუთრებულად იგრძნობოდა და აღიქმებოდა. იგი იმდენად ოსტატური, ზუსტი და სახოვანი აღმოჩნდა, რომ სახელი „კოლინზი“ ინგლისურში იქცა განზოგადებულ სახე-სიტყვად, ისევე, როგორც „დომბი“ ან „პიკიკი“. კოლინზი - ესაა გაბღენძილობა, პომპეზურობა, პირმოთნეობა, აღტაცება ტიტულებითა და მდგომარეობით. დღეს არსებობს გამოთქმა „He sent me a „Collins“ - სადაც „კოლინზი“, მეტონიმიურად, ნიშნავს ისეთ წერილს, როგორსაც მხოლოდ მისტერ კოლინზი თხზავდა.

ჯენ ოსტინი აიძულებს თავის გმირს დაფიქრდეს და გაიზაროს, პირველ რიგში საკუთარი თავი, საკუთარი არსება. მწერალი არ ხატავს სწორხაზოვან ხასიათებს, როგორც მისი

თანამედროვე მწერლების უმეტესობა, უარს ამბობს საკუთარი გმირების დაყოფაზე ბოროტმოქმედებად ან წმინდანებად, პირიქით, ერთ-ერთი პირველი ინგლისურ ლიტერატურაში, ქმნის ე.წ. „როულ ხასიათს“. ადამიანის ბუნება, მისი მთელი ცხოვრებით, პიროვნული შუქ-ჩრდილებით იქცა მისი სტილის ძირითად პრინციპად. თუმცა, უნდა ითქვას, რომ რომანის ზედაპირული კითხვისას ელიზაბეტი განასახიერებს ცრუ შეხედულებებს, დარსი - სიამაყეს, მისტერ კოლინზი ფარისევლობასა და ქედმოხრილობას, ლედი დე ბიერი - ამპარტავნებას, მისტერ ბენეტი - ცინიზმს, მერი - პედანტიზმს, ლილია - კოკეტობას და ასე შემდეგ. მაგრამ ხაზგასმით ვიტყვი, რომ ასეთი განწყობა შეიძლება მხოლოდ ზერეფე წაკითხვით შექმნას. მართალია, ჯეინთან ვხვდებით ასეთ სწორხაზოვნებას, მაგრამ მხოლოდ განსაკუთრებულ და ერთეულ შემთხვევებში, პერსონაჟთა მხოლოდ კომიკურ ან სატირული დახასიათებისას და ისიც მაშინ, როცა ეს პერსონაჟები მოქმედების პერიფერიაზე დგანან. ეს მეორეხარისხოვანი პერსონაჟებია, რომელთა მეოხებითაც მწერალი აჩვენებს ადამიანის ბუნების ქვენა, რომელიმე კონკრეტულ ინსტიქტს. მაგრამ არც ეს ხასიათებია ისეთი მარტივი და უბრალო, როგორც, შეიძლება, ერთი შეხედვით ჩანდეს. ე. ფორსტერის მარჯვე გამოთქმა რომ მოვიშველიოთ ეს ხასიათები „ნაკვეთია მთლიანობაში, მთლიანობიდან“ (დავიდოვა, 1961: 125). რომანის მთავარი პერსონაჟები ხასიათის სირთულითა და მრავალპლანიანობით გამოირჩევიან; მაგალითად, დარსი - მის ხასიათში იკვეთება სნობიზმიცა და წოდებრივი სიამაყეც, გულწრფელი, ერთგული სიყვარულიც, იშვიათი ნიჭი მეგობრობისა, ცოდნა ადამიანებისა და საზოგადოებისა, ძლიერი გონება და დამოუკიდებლობა, ხასიათის ძალა; ყველა ეს თვისება შერწყმულია სხვადასხვა პროპორციით, რომელიც ცვალებადია და გმირის ხასიათის საბოლოო გამოკვეთას ემსახურება. მწერალს უყვარს თავისი გმირები, მაგრამ ეს არ უშლის ხელს ნათლად დაინახოს და აჩვენოს მათი ხასიათის შუქ-ჩრდილები და მსუბუქი იუმორით გადმოსცეს ის. ოსტინი დაჯილდოებულია უნარით შეამჩნიოს და აღწეროს ადამიანის სულის უინტიმესი მოძრაობა, რაც უდიდესი მიღწევაა XVIII – XIX სს. მიჯნაზე ინგლისის პროვინციაში მცხოვრები მწერლისა. ჯეინმა, უდავოდ, ბევრი რამ ისწავლა ფილდინგისაგან, მაგრამ ხასიათების შექმნის მხრივ იგი ბევრად უსწრებს წინამორბედებს, მან, შეიძლება ვთქვათ,

თავის თამნამედროვეთაგან განსხვავებით შეადწია და გზა გაიკვლია იმ დაბურულ, გაუვალ ნაკრძალში, რომელსაც მეოცე საუკუნეში სულის დიალექტიკა უწოდეს. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ თანამედროვე ლიტერატურულ კრიტიკაში „რთული“ ხასიათების ხატვის თვალსაზრისით ჯეინ ოსტინს მომდევნო თაობის მწერლებზე (დიკენსი, თეკერეი, ელიოტი და სხვ.) წინაც კი აყენებს ზოგიერთი მკვლევარი (გზამკვლევი, 2003: 167).

მწერალმა თავის უკვდავ რომანში ადამიანური ხასიათის არა ერთ საპირისპირო მხარეს მიაპყრო მახვილი მზერა - თავდაჯერებულობა და მეტისმეტი ზვიადობა, გულგრილობა და მზრუნველობა-გულშემატკივრობა, პატივმოყვარეობა და თავმოყვარეობა. არანაკლებ საინტერესოა მისი თანამედროვე საზოგადოების მისწრაფებებისა და ღირებულებათა სისტემის პირუთვნელი აღწერა, გულშემატკივრის თვალით დანახული და გამოაშკარავებული - თუნდაც ქორწინების თემა რად ღირს, რომელსაც არაერთ ნაწარმოებში უბრუნდება მწერალი. ოსტინი ცხოვრობდა საზოგადოებაში, სადაც ქორწინება ერთგვარი „საბაზრო გარიგება“ იყო, ძირითადად პრაგმატულ გათვლებზე და არა სიყვარულსა და ვენებაზე დაფუძნებული. ოსტინი თითქმის პირველია ინგლისელ ლიტერატორთა შორის, რომელმაც გაილაშქრა უსიყვარულო, მხოლოდ ფულსა და ქონებაზე დამყარებული გარიგების წინააღმდეგ და იგი ლამის ამორალურ საქმედ დასახა. ფული არაა საზომი ბედნიერებისა - ესაა მწერლის შეგონება. ოსტინისათვის, შესაძლოა საკუთარი გამოცდილებიდან გამომდინარე, მარტოხელობა ადამიანისა გაცილებით მისაღებია და იოლიც კი, ვიდრე მარტოსულობა ქორწინების საიდუმლოთი შეკრული წყვილებისა, რომლებსაც ერთმანეთთან მხოლოდ მატერიალური აკავშირებთ.

და ბოლოს, მწერალი, ეს ძალზე მნიშვნელოვანია, ყოველთვის აანალიზებს, ცდილობს ახსნას ის პირობა-გარემოებანი, რამაც მისი გმირები აქცია იმად, რადაც გვევლინებიან - გარემოცვა, აღზრდა, გავლენები, მემკვიდრეობა და სხვ. ესეც ოსტინის, როგორც მხატვრის სტილის გამორჩეული თავისებურებაა იმდენად, რამდენადაც ასეთი მიდგომა მხოლოდ მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში იჩენს განსაკუთრებულად თავს ლიტერატურაში (დავიდოვა, 2003: 205).

ხასიათის აღზრდა შესაძლებელია, ამისათვის თვითშემეცნება საჭირო - ესაა ლაიტმოტივი ჩვენი რომანისა, რომელიც შემდეგ, ახალ, სიკვდილამდე ორიოდ თვით ადრე დასრულებულ, რომანში მთავარ იდეად იქცევა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ამელინა, 1978 – Амелина Т. А. Стилистическое новаторство Джейн Остена (К вопросу о структуре образа автора)// Инновации на разных языковых уровнях. Межвузовский сборник научных трудов. Под Ред. Л.Я. Орловской. Рига: латв. гос. ун-т. им. П.Стучки, 1978.

ამელინა, 1973 – Амелина Т. А. Проблема реализма в творчестве Джейн Остен (Метод и стиль): Автореф. Дис. На соиск. Учен. степени канд. филол. Наук. СПб., 1973.

ანთოლოგია, 2003 – English and American Literature from Shakespeare to Mark Twain [Электронный ресурс] Антология содержит тексты, биографии авторов на англ. яз. - М. Директ Медиа Пабლიшинг, 2003, electronic tape cassettes (CD-ROM).

გზამკვლევი, 2003 – Путеводитель по английской литературе//под ред. М. Дрэббли Дж. Стрингоф, Москва, 2003.

ვასილვა, 1981 – Васильева И. Специалист по одиночеству. Предисловие// Пим Барбара. Осенний квартет/Пер. М. Волжиной. Москва, 1981.

დავიდოვა, 2003 – Давыдова Т. Т. Теория литературы: Учеб. Пособие, Москва, 2003.

დემუროვა, 1961 – Демурова Н. Роман Джейн Остин «Гордость и предубеждения». В кн.: J.Austen. Pride and Prejudice. Foreign Languages Publishing House, M., 1961.

ოსტინი, 2011 – ჯეინ ოსტინი, სიამაყე და მცდარი აზრი, ინგლისურიდან თარგმნა ანა მაყაშვილმა, თბილისი, 2011.

STYLE PECULARITIES ACCORDING TO “PRIDE AND PREJUDICE”

Summary

Jane Austen's distinctive literary style relies on a combination of parody, burlesque, irony, free indirect speech, and a degree of realism. She uses parody and burlesque for comic effect and to critique the portrayal of women in 18th-century sentimental and gothic novels. Austen extends her critique by highlighting social hypocrisy through irony; she often creates an ironic tone through free indirect speech in which the thoughts and words of the characters mix with the voice of the narrator. The degree to which critics believe Austen's characters have psychological depth informs their views regarding her realism. While some scholars argue that Austen falls into a tradition of realism because of her finely executed portrayal of individual characters and her emphasis on "the everyday", others contend that her characters lack a depth of feeling compared with earlier works, and that this, combined with Austen's polemical tone, places her outside the realist tradition.

Austen's novels have often been characterized as "country house novels" or as "comedies of manners", however they also include fairy tale elements. Compared to other early 19th-century novels, Austen's have little narrative or scenic description—they contain much more dialogue. Austen shapes a distinctive and subtly-constructed voice for each character.